

Ruimtelijke spreiding van woninginbraken

Criminaliteit is niet gelijkmatig gespreid over het land. In steden is zowel per vierkante kilometer als per duizend inwoners meer criminaliteit dan op het platteland, in dorpen en in suburbs. En binnen de steden is ook weer sprake van een grote concentratie. Woninginbraak is het best onderzochte delict qua ruimtelijke spreiding.

J.H. KORTHAL ALTES

Officieel is inbraak diefstal uit een woonhuis door middel van braak, maar doorgaans schaarst men ook pogingen tot inbraak (waarbij de dader dus niet binnen is gekomen) en insluitingen (waarbij men wel binnen is geweest, maar zonder braak) onder het delict. Of er daadwerkelijk iets gestolen is doet ook niet terzake, het blijft inbraak. Slachtoffers beleven de schending van hun privacy, het huis dat hun veilige haven had moeten zijn, doorgaans als minstens even erg als de verloren spulletjes.

De meeteenheid die wordt gebruikt is het 'slachtofferschap', dat is de kans om in een jaar tijd een of meer keer slachtoffer te worden van het delict. In Nederland ligt die kans de laatste jaren vrij stabiel op drie procent voor de geslaagde inbraken en zes procent wanneer je ook pogingen meerekent. Herhaald slachtofferschap, dat wil zeggen hetzelfde jaar opnieuw door inbrekers bezocht worden, komt ongeveer in twintig procent van de gevallen voor.

Een belangrijk begrip in het onderzoek naar woninginbraak is *modus operandi*, wat Latijn is voor 'werkwijze'. Enigszins tegen het zere been van Latinisten, kan men dit begrip splitsen in 'modus zoeki' (de manier van uitzoeken van een geschikt inbraakpand) en 'modus breki' (de manier van binnenkomen van dat pand). De 'modus zoeki' bepaalt de spreiding van het delict. Uit onderzoek blijkt dat de daders van woninginbraak drie keuzecriteria hanteren: de

verwachte pakkans, toegankelijkheid en buit. Daders weten tevoren niet zeker hoe groot de kans is dat ze gezien zullen worden, hoe makkelijk het zal zijn om binnen te komen en hoe groot de buit zal zijn die ze er aantreffen; al blijkt uit onderzoek dat daders zich over deze zaken wel tevoren trachten te informeren, bijvoorbeeld door tevoren op te bellen (niemand thuis, dan inbreken), door een pand 'af te leggen' (bespionneren) of door tips van collega-inbrekers.

Daders met ervaring (die bijvoorbeeld al eerder ingebroken hebben in dezelfde buurt) kunnen bovendien de onzekerheid over de toegankelijkheid zo goed als uitschakelen: ze weten

daarover verschijnen geven een beeld van de landelijke spreiding van het delict woninginbraak en in sommige steden maken politiekorpsen zelf rapportages van het onderzoeksmateriaal om ook zicht te krijgen op de spreiding van criminaliteit binnen de stad. In 1993 zijn in een aparte rapportage de grootste dertig steden onderling vergeleken, wat voor het delict woninginbraak frappante resultaten opleverde. Zo had de hoogst scorende stad, Utrecht, in dat jaar een slachtofferkans (pogingen meegerekend) van 22 procent, terwijl in de laagst scorende stad, Zoetermeer, dit percentage op drie procent lag.

Ook binnen een stedelijk gebied kunnen de

Middenklasse wijk in Haarlem scoort met slachtofferschap onder het gemiddelde. Foto: Wim de Waard

welk type ramen/deuren in bepaalde huizen zitten en kennen de trucjes om ze snel en geluidloos open te krijgen.

METHODEN

Voor de bepaling van de spreiding van inbraken is de 'politiemonitor' van groot belang. Dit is een tweejaarlijkse bewoners-enquête, zeer grootschalig opgezet, waarin wordt gevraagd naar slachtofferschap van verschillende delicten, onveiligheidsgevoelens en preventieve maatregelen die men treft. De rapportages die

verschillen per wijk groot zijn: in de rapportages die het politiedistrict Rijnmond maakte varieerde het slachtofferschap in de verschillende wijken in Rotterdam in 1995 tussen twee procent en zeventien procent; in de landelijke gebieden die in het district liggen kwam het slachtofferpercentage nergens boven twee procent, soms lag het zelfs onder één procent. Andere onderzoeksmethoden dan bewonderonderzoek zijn: het analyseren van aangiften en rechercherapporten, veldwerk en observatie van inbraakpanden en ondervraging van gepakte daders van woninginbraak

Al deze methoden zijn gebruikt in het 'Modus Operandi Onderzoek', dat het ministerie tien jaar geleden heeft laten uitvoeren. Als bron van kennis is dit onderzoek en de diverse publicaties die hieruit zijn gekomen nog steeds belangrijk, omdat er in Nederland sindsdien geen onderzoek naar het delict woninginbraak meer is geweest op deze schaal.

SPREIDING

Waardoor is het spreidingspatroon van het delict woninginbraak nu te verklaren? Allereerst vraagt het verschil tussen stad en platteland om een verklaring. Een eerste verklaring is dat op het platteland relatief weinig daders wonen. Veel woninginbrekers (in het gehouden daderonderzoek ruim de helft) hebben verslavingsproblemen, vooral met drugs. Deze daders breken doorgaans dicht bij hun in de buurt in, ze hebben bijna nooit een auto. En ze wonen in de stad, hebben een stedelijke leefstijl; niet in de laatste plaats omdat de 'detailhandel' voor drugs in de steden gevestigd is (soms op internationaal vermaarde plaatsen, zoals vroeger de Zeedijk en Perron Nul). Er is bij het delict woninginbraak dus een verwevenheid tussen woonplaats en pleegplaats, en de daders wonen veelal in de stad.

Een andere verklaring is de geringere sociale controle in de stad, vergeleken met het platteland. Mensen hebben in de stad een uithuizige leefstijl, kennen hun buren nauwelijks, letten niet op elkaars huizen. Kinderen worden vaker aan zichzelf overgelaten, soms noodgedwongen omdat beide ouders werken, hangen veel op straat, vaak in groepjes. Verveling en benedvorming kan het gevolg zijn, en er vindt vanuit de ouders of vanuit de buurt niet gauw correctie plaats. De kans op spijbelen en ontsparing in crimineel gedrag is in de stad daardoor groter dan op het platteland. Kleine vergrijpen zoals winkeldiefstal en fietsendiefstal, kunnen uitmonden in het plegen van woninginbraak.

De hierboven genoemde verklaringen zijn nog niet voldoende om ook de spreiding van het delict binnen de stad volledig te verklaren. Daarvoor zijn ook de sociaal-economische status en de aanwezigheid van doorgaande routes (invalswegen, ringwegen) van belang. Uit onderzoek in Haarlem en Rotterdam bleek dat de huizen langs doorgaande routes, met name brede invalswegen, een verhoogde kans op inbraak kennen. Door de breedte van de straat ken je je overburen niet, door het verkeerslawaaï hoor je weinig en door de drukte heerst er een anonieme sfeer (je kan geen onderscheid maken tussen bewoners, bezoekers en passanten). Inbrekers blijken dankbaar van dit gegeven gebruik te maken. Deze verklaring wordt versterkt door het gegeven dat buurten waar het tegengestelde aan de hand is, namelijk een besloten karakter doordat er maar weinig toegangen tot de wijk zijn, vaak een laag slachtofferschap kennen.

Belangrijker verklaring van de spreiding van inbraak is echter de welstand van de buurt. Uit

onderzoek in Haarlem bleek dat zowel buurten met een lage, als buurten met een hoge welstand een verhoogd slachtofferschap kennen; middenklasse buurten scoorden qua slachtof-

betering van de sociale controle in woonbuurten, drugspreventie en voorkomen dat jongeren een criminele carrière beginnen. Voor dit laatste is veel aandacht nodig voor spijbe-

ferschap bijna allemaal onder het gemiddelde. Bij de buurten met een lage welstand kan het verhoogde slachtofferschap samenhangen met de aanwezigheid van daders in de buurt of in nabijgelegen buurten. Bij de buurten met een hoge welstand is de hogere verwachte buit de verklaring voor het hogere slachtofferschap.

PREVENTIE

Voorkomen is beter dan genezen. Die oude wijsheid geldt zeker ook voor het slachtofferschap van woninginbraak. De meest voor de hand liggende maatregel is verbetering van het hang- en sluitwerk. De meeste huizen hebben, vooral aan de tuinkant, zeer zwakke sloten op de deuren en ramen. Een beetje inbreker heeft, zo blijkt uit proefnemingen van de politie, maar twintig seconden nodig om die open te krijgen. Bij een grootschalig preventieproject in de regio Utrecht en bij een gebiedsgericht project in Rotterdam zijn belangrijke successen geboekt. In Rotterdam halveerde het slachtofferschap zelfs, mede omdat daar de campagne voor verbetering van het hang- en sluitwerk gecombineerd was met intensieve surveillance en opsporing van daders. Echt structureel zijn deze oplossingen echter niet. Na afloop van het project gaat het slachtofferschap meestal weer geleidelijk stijgen, omdat de aandacht van bewoners en politie verslapt, daders die gepakt waren weer vrijkomen en daders die niet gepakt waren oefening krijgen in de manieren waarop de huizen met het verbeterde hang- en sluitwerk toch opengebroken kunnen worden.

Welke oplossingen zijn dan wel structureel? Voor het aan de wortel aanpakken van het inbraakprobleem is beleid nodig gericht op ver-

laars, vroegtijdige schoolverlaters en langdurig werkloze jongeren. Ook zou er strengere toezicht en strengere straf voor 'beginnersdelicten' zoals winkeldiefstal en fietsendiefstal moeten worden ingesteld. Als kinderen nog jong zijn en thuis wonen, kunnen de ouders er vaak nog op aangesproken worden om hun kinderen weer op het rechte pad te brengen; als jongeren eenmaal zelfstandig zijn kan dan niet meer en zijn ze vaak ook al te ver afgedreden in de criminaliteit om ze met eenvoudige middelen weer op het rechte pad te brengen. Op jongere leeftijd werken humane straffen zoals 'taakstraffen' ook nog erg effectief; op latere leeftijd wordt het al gauw een veroordeling tot gevangenisstraf en dat is jammer, want er is nog nooit iemand als een beter mens de gevangenis uitgekomen dan hij er is ingegaan.

*J.H. Korthal Altes

Geraadpleegde literatuur

Spreiding van inbraken, stageverslag van veldwerk in Haarlem, door Rosa Molenaar uitgevoerd en beschreven voor de studie Planologie aan het Planologisch Demografisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam, maart 1988.

Modus Operandi onderzoek Woninginbraken, deel A: onderzoeksverslag, Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, 1989.

Idem, Eindrapportage Daderonderzoek, 1991.

Regionale Politiemonitor, werkdocument Basiseenheden, Politiergio Rotterdam-Rijnmond, september 1997

Veiligheid in de stad, een vergelijking van 31 Nederlandse gemeenten met meer dan 50.000 inwoners, op basis van een nadere analyse van de Politiemonitor Bevolking 1993; Ministerie van Justitie, mei 1995.